

і ступеня розвитку. Особливо актуальним є проведення допиту дитини в «зеленій кімнаті» у справах щодо сексуального насильства та експлуатації, а також у справах щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії.

Отже, у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх окремими умовами забезпечення процедури, дружньої до дитини, є: дотримання вимог до слідчого, дізнавача, захисника, судді – відповідний досвід, професійні навички встановлення психологічного контакту та інших форм роботи з дітьми, зокрема тих, які перебувають у конфлікті із законом, проведення процесуальних дій у «зелених кімнатах». Важлива роль у гарантуванні застосування процедури, дружньої до дитини, належить саме захиснику.

Список використаних джерел

1. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних («Пекинские правила») від 29 листопад. 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text.

2. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, прийняті Комітетом міністрів Ради Європи 17 листоп. 2010 р., і пояснювальна записка до них. Рада Європи, 2013. 94 с.

Кулакова Наталія Володимирівна,
професор кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
доцент

ПРОФІЛАКТИКА ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДИТИНИ

Вплив соціальних умов життя та його протиріч на характер морального формування особи молодій людині є визначальним, але при цьому необхідно враховувати особливості потреб та інтересів дитини, які мають свою специфіку. Причини та умови, що обумовлюють протиправну

поведінку дітей, можливо поділити на групи: 1) причини, що пов'язані з формуванням дитини (негативний вплив родини, безпосереднього оточення, засобів масової інформації, недоліки шкільного, побутового виховання тощо); 2) умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень (недоліки організаційного характеру, які допомагають особам і з уже сформованою асоціальною орієнтацією «технічно» реалізувати протиправні наміри; 3) причини та умови, що пов'язані з поведінкою жертв кримінальних правопорушень.

Формування особи відбувається під впливом усього комплексу відносин, в які вона вступає з іншими людьми. У свідомості людини немає таких явищ, які були б «первинними», а не результатом її життєдіяльності. Внутрішній зміст людини визначається її відносинами, в які вона вступає з іншими особами, особливостями її життя та діяльності. Причини та умови, які сприяють формуванню протиправної поведінки дитини, потрібно шукати насамперед в конкретному соціальному середовищі, яке його оточує. Важливе місце у визначенні детермінант, що сприяють протиправній поведінці дітей, займають недоліки сімейного виховання. Формування дитини починається у соціальній групі – сім'ї. Виховання включає в себе комплекс різноманітних заходів по профілактиці правопорушень, як аспект що забезпечує ефективність виховної діяльності. Це дозволяє розглядати детермінанти, що обумовлюють протиправну поведінку неповнолітніх, в плані вияву негативних сторін взаємодії соціального середовища та особистості, маючи на увазі необхідність детального аналізу процесів, що відбуваються в суспільстві.

Необхідно зазначити, що у цих складних умовах сьогодні держава вживає всіх можливих заходів, щоб змінити становище загальносоціальними засобами. Серед таких заходів варто відзначити реалізацію Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року [1]. Програма має на меті об'єднати в єдину систему зусилля держави щодо захисту прав дітей, визначаючи для цього: шляхи і способи розв'язання проблеми; завдання і заходи; очікувані результати, ефективність Програми; обсяги та джерела фінансування.

Запобігання протиправній поведінці дитини включає в себе систему методів, форм та заходів профілактичної діяльності, яка належить до більш широкої соціальної діяльності щодо усунення причин та умов усієї злочинності молоді та недопущення вчинення кримінальних правопорушень, що є одним з основних напрямів боротьби зі злочинністю в цілому.

Наявність особливостей при застосуванні заходів запобігання визначається специфікою правового і фактичного становища неповнолітніх як соціально-вікової групи суспільства, що знаходиться в стані інтенсивного розвитку та формування, специфікою причин злочинності, а також особистісних якостей неповнолітніх.

В основі профілактичної діяльності лежать Закони України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», Сімейний кодекс, Кодекс законів про працю, Житловий кодекс, законодавчі акти щодо захисту дітей, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, дітей-інвалідів, дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків, а також правові акти стосовно захисту дітей і підлітків від злочинного впливу дорослих елементів, які втягують неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність (пияцтво, наркоманію, проституцію тощо), виготовляють і розповсюджують порнографічну продукцію і видання, що пропагують насильство, жорстокість, сексуальну розпусту.

Одним з важливих показників цивілізованості суспільства є ставлення до освіти. Однак сьогодні лише кожна третя молода людина вважає пріоритетною сферу освіти. Це пояснюється тим, що її престиж досить низький, немає належного зв'язку між освітою людини і характером її праці.

Законом України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»[2] передбачена система соціального захисту дітей. Під цим розуміється комплекс заходів і засобів соціально-економічного та правового характеру, здійснення яких покладається на суб'єктів, зазначених у законі, щодо забезпечення прав дітей на життя, розвиток, виховання, освіту, медичне обслуговування, надання матеріальної підтримки. А також визначено систему соціальної профілактики, як вид

соціальної роботи, спрямованої на запобігання складним життєвим обставинам сімей, дітей та молоді, аморальній, протиправній поведінці в сім'ях. Законом передбачено виявлення будь-якого негативного впливу на життя і здоров'я дітей та молоді і запобігання такому впливу та поширенню соціально небезпечних хвороб серед дітей та молоді. Основними напрямами державної політики у сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю є розроблення та реалізація загальнодержавних, регіональних програм соціальної підтримки сімей, дітей та молоді, соціального становлення молоді та інших програм стосовно сімей, дітей та молоді. Визначено напрями соціальної профілактики в сімейному, дитячому та молодіжному середовищі – комплексні заходи, спрямовані на запобігання сімейному неблагополуччю, соціальному сирітству, насильству в сім'ї та жорсткому поводженню з дітьми, найгіршим формам дитячої праці, системний облік і догляд за дітьми та молоддю, які виявили схильність до асоціальної поведінки, інформаційно-просвітницьку, пропагандистську роботи в сім'ях, серед дітей та молоді за місцем проживання, навчання або роботи, спрямованої на формування в особистості стандартів позитивної поведінки, здорового способу життя.

Також варто зазначити, що відповідно до статті 23 Закону України «Про Національну поліцію»[3], статті 5 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»[4], статті 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»[5], Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, з метою вдосконалення діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції та приведення нормативно-правових актів МВС, які регулюють діяльність Національної поліції, у відповідність до законодавства України, наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 р. № 1044 було затверджено Інструкцію з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [6], основними завданнями яких є: 1) профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які

цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; 2) ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; 3) участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення; 4) вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; 5) вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб; 6) провадження діяльності, пов'язаної з захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти.

Основні функції щодо запобігання індивідуальній злочинній поведінці неповнолітніх покладені на уповноважені підрозділи органів Національної поліції, якими реалізуються запобіжні заходи стосовно таких категорій дітей: 1) звільнених з місць позбавлення волі; 2) звільнених від відбування покарання з випробуванням або з відстрочкою виконання вироку суду; 3) осіб, що вчинили злочини, але звільнені від кримінальної відповідальності із застосуванням до них заходів виховного характеру; 4) осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність. При індивідуальній профілактиці можливість вчинення злочину попереджається шляхом ліквідації зовнішніх і внутрішніх факторів, які обумовлюють прийняття рішення про його вчинення.

У зв'язку з цим, заходи профілактики протиправної поведінки дитини мають бути спрямовані на: виявлення осіб, які можуть вчинити (або вже вчинили) кримінальне правопорушення та продовжувати протиправну діяльність. Це повинно бути основане на відомостях про осіб, вірогідність кримінальної поведінки яких прогнозується як висока. А також взаємодії органів Національної поліції з органами соціального захисту, зайнятості населення, освіти, охорони здоров'я, трудовими колективами, громадськими об'єднаннями з метою активізації запобіжної діяльності.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 453. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF>.

2. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 № **2558-III**. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII *Верховна Рада України* : [сайт]. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. – Назва з екрана.

4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січ. 1995 р. № 20/95-ВР. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/20/95-%D0%B2%D1%80>

5. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

6. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Указ Президента України від 24.05.2011 р. № 597/2011 *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011> – Назва з екрана.